

ע' במחרש"א שהעיר על התומ' ממסקנת הסוגיא בברכות (י"ח) שהמתים יודעים מה נעשה עם החיים. ויש להעיר שום בתום' בסוטה (ולד: ד"ה אבותי) משמע שנ��טו שלפי המסקנה אינם יודעים. ע"ש בפתח עינים, ובמגדים חדשים ברכות שם.

- אך היא מدت הצדיקם; עיקרו יראתם לא מעונש החטאיהם אלא מהחשש שהוא לא כיוונו במעשייהם ובדרךיהם לאמיתה של תורה ולרצון הש"ת, ולכך קרא למשה רבינו שיעיד כי האמת אתו (עפ"י שיחות מוסר לגרא"ח שמואלביץ ז"ל, לג תשל"א).

যি�ש נספה בלא משפט..., ומכל מקום הכל ממשפט הש"י, כי ודאי גם בדבר מה שלא מדעתנו, אלא שהוא נסתור גם מעיני האדם עצמו ורק הש"י יודע. ואין זהו שום עצה רק תפלה וرحמים, כי מי שהוא נקי באמתו או הש"י שומרו ולא יאונה לו כל און (עפ"י צדקה הצדיק פד. וע' גם תפארת ההנוכי (וילך דף ק:) בשם הרה"ק מאיזוביצ'א, שיש משפט מהש"ת שהוא יספה בלא משפט, וזה הטוב והנאות לפניו עפ"י מدت משפטו, עע"ש).

והרשב"ש בתשובה (קכח) כתוב: '... על כן אני אומר לפי קווצר שכלי, מי שאין בידי עבירה מחייבת מיתה וקוצר ימים מהעקר נשאר על הקץ הקצוב מספר ימי חיין, ובראש השנה איןנו נدون לא בחימם ולא במות, אבל נשאר על הקץ הקצוב ובתום קצוי ימות אם אין לו מצווה מחייבת אריכות ימיו, וזה היא מיתה بلا חטא...

... בעל הקץ הקצוב איןנו נכנס בדין החיים והמות ביום ראש השנה, אבל נכנס לעניין שאר עניini אדם, בני מזוני בריאות וחוליות ודומיהם. ואשר לא נכנס ביום הדין בחים ובמות נשאר בחק האפשר בימות מגפה ובמיתת מלחמה ודומיהם או מיתה טבעית על ידי רוע הנגגה, וזה שאמר עליו החכם יש נספה בלא משפט, וככהוא עובדא דבר"ק דהגינה בעובדא דמרדים מגдалא נשיא ומרדים מקריא דרדקי. ואוthon שלא נכתבו בראש השנה בבריאות, אם פשעו בעצם יבואו לידי חולין...'

*

'בגמרא: 'יראה – יראה', כדרכ שבא לראות כרך בא ליראות. ופירש בכ"ק אבי אדרומו"ר זצללה"ה, שכמו שבא לראות הדר כבוד שכינתו כרך יראה בו בעצמו ויבחון אם הוא ראוי לכרך, ודברי פי חכם בן.

וain הפירוש שיתתרמר על מהוותו היוטו רחוק מהנדרש ממנו, כי יום טוב לשמחה ניתן ולא לעצב ולדאוג על ריחוקו מהש"ת... ומماחר שיום טוב מוחיבים בשמחה... ai אפשר שהמצווה תהיה שבירת הלב ויתאונן אדם כי גבר על חטאיו – רק הפירוש הוא על פי דברי הש"ס חגיגת עבר שרבו מצפה לראות... וכשה יחשוב אדם בנפשו ויביט בעצמו ובמעמדו ושאעפ"כ הקב"ה מצפה לראותו, מזה יתלהב לבו באהבת הש"ת עד שככל נפשו ומאודו יtan באהבתו, ומזה באה שמחת יום טוב בשלימות' (שם ממשׂואל פסח תרע"א עמ' צח).

דף ה

"יום אחד היה קא איזיל באורחא חזיה לההוא גברא דהוה מנקייט תאני...". נראה שתוך כדי עיונו בפירוש הכתוב הוזינו לו מעשה זה, כדי לرمוז לו על פירושו (עפ"י חדשים ובארים). וכיווץ בו יש לפרש בע"ב בנטילת המגילה לרבי בהגיון לפסוק 'השליך משמי ארץ'.

שכח

ז'וקרטיה אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאים ובנשבעים לשקר ובעשי שבר שכיר... אמר רבי יוחנן בן זכאי, אוילנו שקהל עליינו הכתוב קלות חמורות. הטעם לכך מבואר בהמשך הפסוק: ולא יראוני – שעבורי מותך פריקת עלול והפקרות ולא מותך תאורה גרידא עם צער ויראת העונש, הכלך באופן זה נקלים הקלות חמורות (עמ"י הרחוב דבר שלח טה, ל).

(ע"ב) אברא דלא ידע מהו ליה במחוג יחו קמי מלכא?... יש אמרים שזויה 'חכמה יוונית' האמורה בכל מקום; דיבור ברמיזות על פי סימנים בידים ובשאר אברים [היוונים היו רגילים בה או שהיה להם ספר מחובר על כך והוא מהבר יווני – לכך נקראת 'חכמה יוונית'] (ע' בש"ת הריב"ש מה, עפ"י רש"כ). ויש אמרים מפני אימית מלכות וכבודה, היו העומדים לפני המלך מרים בידיהם ולא היו מדברים ע' שם משמו אל בשלח תרע"ז ד"ה ויש לו מורה. וע' תלמוד יעקב יוסף פר' ראה דף קפב).

'כ' קא ניחא נפשיה דרבינו יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן מאוי תהוילן מאפיקורוסין, אמר להם אבדה עזה מבנים נסרכה חכמתם – כיוון שאבדה עצה מבנים נסרכה חכמתן של אומות העולם'. ע' בסוטה מט: 'משמת רבינו יהושע – בטלת עצה ומהשבה' (ע"ע בעיונים בדברי חז"ל ובלשונם עמ' רמו).

ילא קשיא, כאן צריך לרצואה הא דלא צריך לרצואה. וכך דיק רב ואמר 'אפשרו שיחה יתירה שבין איש לאשתו' – הוא אם צריך לרצאותה אין זו שיחה מיותרת (אור היישר).

'הא בבתי גואי הא בבתי בראי...'. ע' מהרש"א: פרי צדיק דברים יב: בן יהודע; לקט שיחות מוסר לגאי' שר צ"ל. ח"ב עמ' ז).

'שלשה הקב"ה בוכה עליהם בכל יום; על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועובד...'. ענינה של הבכיה על שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועובד – יש מפרשין שהוא בכיה של שמהה (עמ"י יין הרקה).
כיצד בוה פירש מהרש"א בסוכה (נב). את בכיות הצדיקים על שיכלו לכבות היצר הרע. יצוין שכן הקשה מהרש"א על הבכיה והו ופירוש בדור אחרה.

ויש שפירשו הכוונה על מי שלא הגיע לידי מודה זו שיכל להתחמק ולהבין היטב [שזהו לשון 'עסק' – בעיון. עט"ז או"ח מו], ואעפ"כ הוא מתנסה לאמור אני מלך ואפלפל ואורה ואדון – זה ראוי לבכאות עליוו, כתלמיד שלא הגיע להורה ומורה. וכן להפוך; מי שיכל לעסוק בתורה לדון ולהורות, ואני עוסק – הרי הוא בכלל תלמיד שהגיע להורה ומורה, ושניהם ננעשים כמו שאמרו רוז'ל בסוטה כב (עמ"י מאור ישראל ועוד. ובঙגנון דומה בנפש היה או"ח מו, א).

'כ' מטא להאי פסוקא השליך ממשמים ארץ נפל מן ידיה. אמר, מאיגרא רם לבירא עמייקתא'. פירוש, נפלה המגילה בידו ולא כוונה בהגיעה לאותו פסוק. ואפשר שהוא עומד במקום גובה ונתקל גלה למקום נמוך (עמ"י מהרש"א). ויש לאבר שעילידי נפילה זו נתעורר לפטש הפסוק, כי הלא אין חילוק למגילה אם היא נתונה במקום גובה או במקום נמוך רק נגרם לה נזק מעצם הנפילה, וככל שנופלת ממקום גובה יותר כן נחבטת ומתקללת יותר, כמו כן בנסיבות קרע ישראל, מלבד המצב הירוד שהוא נתונה בו, יש נזק מעצם הנפילה והירידה העזה (עמ"י שיחות מוסר לגור'ח שמואלביץ יג תשכ"א).

"הוה רגיל דהוה אoil תלתא ירח' באורה חד יומא בעי רב והוא קרו ליה רבנן בר כי רב דחד יומא... כל העוסק בתורה אפילו יומ אחד בשנה מעלה עלייו הכתוב כאילו עסוק כל השנה כולה' – כי אדם כזה שכל מעינייו וחשקו בתורה עד כדי כך שהוא מוכן לשובל תלאות הדרך של ששה חדשים עברו יומם לימוד אחד, הרי הוא מקשור לתורה כל כך וכайлו עסוק בה שנה שלמה (ראה בורחה בלקט שיחות מוסר לגוראי' שר ח"ב עמ' שמואילך)

ככתבם וכלשונם'

(ע"ב) 'כל מקום שנתנו חכמים עיניהם, או מיתה או עוני' –
ידע כי בהיות החסידים המודבקים מחשבתם בעליונם, כל דבר שהיו מחשבים בו ומתחווים עליו באותו שעה היה מתקיים אם טוב ואם רע, וזהו שאמרו ז"ל נתן עינוי בו נעשה גל של עצמות, ואמרו במסכת תענית (כד)... וכן מה שאמרו ח"ל כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני' (מתוך אגרת הקדש המוחסת לרמב"ן).
יש להעיר שכאן לא נתכוונו להעניש אלא שחטאלו ותמהו על הדבר, ומ"מ פעלעה עינם ללא מתחווין.

זאנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא. אמר רבא: אמר הקב"ה, אף על פי שהסתתרתי פני מהם בחלום אדרבבו. רב יוסף אמר: ידו נתווה עליינו שנאמרו ובצל ידי כסיתיך...'
... אבל אף דאהדריננה לאפיה עוד ידו נתווה עליינו כמו שאמרו בחגיגה מקרה דבצל ידי כסיתיך רקאי ואושם דברי בפק והוא תורה שבבעל פה, תורה שבכתב הוא מה שדבר ראו עמש מה שפניהם אל פניהם, וכן כל דורות הנביאים זכו לגילוי אור פנים, ואחרי שנסתלקה הנבואה התחלו חכמי תורה שבבעל פה שעלייהם אמרו בתנומא (נה) העם היושבים בחשך ראו אור גודל עש"ב, וכן אמרו בסנהדרין (כד). במחשבים הושיבני – זה תלמידה של בבל, אבל זהו מסטרוי של הקב"ה כמו שאמרו (תנומא תשא) מי שMASTERION שליב בידו הם ישראל, כי ישת חשך סתרו כתיב, רשם הוא סתריו ית', וכך על פי שהוא חושך והסתתר פנים, החושך הוא על ידי צל ידו ית' ולא על ידי דבר המשיך באמות שעצמותו חושך רק ע"י צל אל דמיינותו המגן וסוקר עליינו דרך הסתר פנים דוקא כמו להגן בפני החמה הלווה תץrik לעשות צל ולהחשיך קטת, כי ריבוי האור מזיק לחלישי הראות וכן ריבוי החום, וברוחניות גם כן כפי ריבוי האור שהיה בדורות הנביאים כן זה לעומת זה גבר אז יוצרה דעת' דכל הגודל מוחבירו יוצרו גודל, וכן בכלל האומה. ובדרך אליהו שהיו לו יותר מששים ריבוא נביאים תלמידים כמו שאמרו ז"ל (רות רבה) היה ריבוי עבודה זורה גם כן כמש"ל (סנהדרין קב) דאהאב העמיד על כל תלם. ואנשי כניסה הגדולה שבטלו יוצרה דעת' (יומא ט): דאמרו לא איהו ולא אגריה, אז נסתלקה גם כן הנבואה, כי הוצרך להעלים הבחרות גם כן, אבל עוד ידו נתווה בהסתתר פנים לזכות לאור גודל יותר על ידי שאים דברי בפרק' – שככל חכמת חכמי תורה שבבעל פה היא דברי אלקים חיים יתב"ש... ועל כן חכם עדיף מנביא (ב"ב יב), אך שהוא בהעלם הוא מושג יותר וזכה לנטווע שמים וליסד ארץ כמו שאמרו בזוהר (ח"א ה). ועל ידי חדוריתא נבראו שמים וארכן חדשים...'(מתוך דברי סופרים עמ' 41). עיקר הפירוש 'עוד ידו נתווה עליינו' – להצל ולהסתתר, מובא גם בחדרשי הנצ"ב בשם ר' ליב שפירא מקאונא צל. וע"ע בית הלוי ח"א סוסי' כד.

... כי באמות האדם צריך להאמין דהנוגם שחרב בית המקדש והעוננות גרמו מה שగרמו, עם כל זאת לא פסקה השגחותו יתב' מעתנו אפילו רגע אחד, וכמו שאמרו בחגיגה עוד ידו נטויה علينا... ועכ"ז יאמין שהש"י שומע תפלת כל פה ולא שיקץ ענות עני במעשים ובבדעתם גם כן, ואע"פ שלא נגלה זה, ועל דרך שאמרנו להאמין גם בעבשו השגחותו ית' על כל אחד מישראל רק לטוב אע"פ שהנראה הוא ליהיפך ח"ז... (מתוך ספר הזכרון לרב' הכהן, בסוף ספר דברי סופרים עמ' 48).

שיטתו הקורואה של גודל העולם רבינו מוהר"ל מפראג ז"ל, שככל ספריו הקדושים וביחוד ספרו נצח ישראל (פי"א) סובב הוא על היסודות העיקריים הזה, שהוא ממש יסוד היחיד והאמונה, שאחדותם של ישראל בחירותם וקדושתם הכללית, הוא דבר שהוא למעלה מכל מעשה ומכל בחירה אנושית, ושום חטא ועון ושום דעה ושום ע"ז ושום כפירה בעולם, אינה יכולה לפגום בקדושות האחדות הכללית של עם ה' – שבחריותם הקדושה היא מצד העילה והשם יתברך ולא מיצדם, שם עולולים להשתנות ח"ז.

והמיןות ביסודיה היא היא שכפירה בעיקר הקדוש הזה, והוצאה בה כח הטומאה של הכפירה הזאת לתרבות רעה את הנחשלים שבנו וכראחיו אותו רשות לרבי יהושע בן חנניה, עמא דאהדרינחו מריה לאפיה מיניה, ובשביל כך נקראו המינים הרשעים הללו, הם ותלמידיהם ותלמידי-תלמידיהם, והחולכים בדרכיהם הרעים וספריהם וגלוונותיהם הפסולים, בהם: המתילים איבנה ותחרות בין ישראל לאביהם شبשים (שבת קטו).

ובrorו לי הדבר שמיד ישימו על לבם חכמי דורנו הותיקים, המתאמיצים לגדור את כרם ה' בית ישראל, לדברים היסודיים והקדושים הללו, מיד יגדרו את פרצה של הדעה הרעה והמוסעת הזאת, שבעה"ר התחליל ארס-המינות שלה לצוד נפשות ולפעוף בלבבות של אנשים תמים הקרים והחולכים לתומים, ויכריוו ברבים את הקריאה הגדולה והנצחית, הכתובה בתפלין דMRI עלמא: מי בעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכן דברי הוזהר (ויקרא צג) המוסיף על זה: 'יהודים בארץ הם גוי אחד עמה אקרון אחד ולא איןון בלחוודיה' (מאמרי הראה א, עמ' 59).

'כיוון שאבדה עצה בניים – נסrahah chcmotn shl oomot ha'olam' –

התורה היא מפת העולם, כמו שאמרו בבראשית רבה (ר'ב' א) במשל דdifptaraoת ופנסאות. וכן ישראל ושם ואורייתא חד בנדיע, כי אויר הנפשות דישראל הוא עצמו אויר התורה, כמו שאמרו דיש שניים ربאים אותן לتورה שבכל דור הם מפת העולם באותו דור, כפי התהדרשות שבנפשות מישראל בכל דור כן התהדרשות העולם באותו זמן, כמו שאמרו ביבמות (סג). אפילו ספינות הבאות מגלאיא לאספמיא אין מתברכות אלא בשוביל ישראל. וכן שהנפשות משתנות מדור לדור, כן התורה, והיינו התורה שבבעל פה שמתחרש בכל דור חדש על ידי חכמי ישראל, ועל ידי כל חדשות התורה שב"פ יוצא לאור נפשות חדשות מישראל ועל פיהם נתחדש גם כן עניינים בעולם. ומהצוב העולם בכל דור נוכל להתבונן על מצוב נפשות ישראל שבדור, וכן על מצוב התורה שבפיות תלמידי חכמים האמתיים שבאותו דור. (ולכן אמרו בחגיגה (ה): **אבל אבדה עצה מבנים נסrahah chcmotn** – כיוון שאבדה עצה מבנים, נסrahah chcmotn shl ueboym, ומובן).

(עדקת הצדיק צ)

יעידנו שקיים הכל, כי מאיין ידע, אלא אומר היה שמואל כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה, בוא והעידני שכן למדת גם אתה.

(ע' במחרש"א שהעיר על התום' מסקנת הסוגיא בברכות (יח) שהמתים יודעים מה נעשה עם החיים. יש להעיר שגם בתוס' בסוטה (لد: ד"ה אבותי) משמע שנקטו שלפי המס肯א אינם יודעים. ע"ש בפתח עיניהם, ובמנגדים חדשם — ברכות שם).

— כך היא מدت הצדיקים, עיקר יראתם לא מעונש החטאיהם אלא מהחשש שהוא לא כיוונו במעשייהם ובדרכיהם לאמתתה של תורה ולרצון הש"ת, ולכן קרא למשה רבינו שיעיד כי האמת אתו. (עפ"י שיותם

מוסר לגר"ח שמואלבין זצ"ל, לג תש"א).

ז"יש נספה **בלא משפט...** — ומכל מקום הכל ממשפט הש"י, כי ודאי גם בדבר מה שלא מדעתו, אלא שהוא נסתור גם מעיני האדם עצמו, ורק הש"י יודע. ואין זהה שום עזה רק תפלה וرحمים, כי מי שהוא נקי באמת או הש"י שומרו ולא יונגה לו כל און. (עפ"י צדקת הצדיק — פד. וע' גם תפארת החנוכי וילך דף ק:) בשם הרה"ק מאיזביצה, שיש משפט מהש"ת שהוא יספה **בלא משפט**, וזה הטוב והנאות לפני עפ"י מדת משפטו, ע"ש).

והרשב"ש בתשובה (קכח) כתוב: '... על כן אני אומר לפי קו צר שכלי, מי שאין בידו עבירה מהיבית מיתה וקוצר ימים מהעקר נשאר על הקץ הקצוב מספר ימי חייו, ובראש השנה אינו נדון לא בחיים ולא במוות, אבל נשאר על הקץ הקצוב ובתום קציו ימות אם אין לו מצוה מהיבית אריכות ימים, וזה היא מיתה**...**

... בעל הקץ הקצוב אינו נכנס בדיון החיים והמוות ביום ראש השנה, אבל נכנס לעניין שאר ענייני אדם, בני מזוני ביריאות וחוליות דומיהם. ואשר לא נכנס ביום הדיון בחים ובמוות נשאר בחק האפשר במיתת מגפה ובמיתת מלחמה ודומיהם או מיתה טבעית על ידי רוע הנגגה, וזה שאמר עליו החכם יש נספה**...** שלא נכתבו בראש השנה בבריאות, אם פשעו בעצםם יבואו לידי חוליל...'

*

בגמריא: 'יראה — יראה', בדרך שבא לראותך בא ליראות. ופירש כ"ק אבי אדרומו"ר זצללה"ה, שכמו שבא לראות הדור כבוד שכינתוך יראה בו בעצמו ויבחוון אם הוא ראוי לך, ודברי פי חכם כן.

וain הירוש שיתמרמר על מהותו היהתו רוחוק מהנדרש ממנו, כי יומם טוב לשמחה ניתן ולא לעצוב ולדאג על ריחסקו מהש"ת... ומאחר שיום טוב מחויבים בשמחה... אי אפשר שהמעזה תהיה שבירת הלב ויתאונן אדם כי גבר על חטאינו — רק הירוש הוא על פי דברי הש"ס חגינה עבר שרבו מצפה לדאותו... וכיה יחשוב אדם בנפשו ויביט בעצמו ובכעמדו ישעוף'כ הקב"ה מצפה לראותו, מזה יתלהב לבו באהבת הש"ת עד שכל נפשו ומאודו יתן באהבתו, ומזה באה שמחות יומם טוב בשלימות'. (שם משמואל — פטח, תרע"א, עמ' צח)

דף ה

יומא חד היה קא אoil באורה חזיה לההוא גברא דהוה מנקייט תאני... — נראה שתוך כדי עיונו בפירוש הכתוב הזמין לו מעשה זה, כדי לזרמו לו על פירשו. (עפ"י חדושים ובאורות. וכיוצא בו יש לפרש בע"ב בנפילת המגילה לרבי בתגיאו לפסוק 'השליך משימים ארץ').

ז'קרבתו אליכם למשפט והיתה עדר ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשי שבר שכיר... אמר רבי יוחנן בן זכאי, אויל לנו שקל עליינו הכתוב קלות כחמורות — הטעם לכך מבואר בהמשך הפסוק, ולא יראוני — שעברו מתוך פריקת עלול והפקורת ולא מותך תאה גרידא עם צער ויראת העונש, הולך באופן זה נשלקים הקלות כחמורות. (עפ"י הרחב דבר שלח טו, 7).

(ע"ב) 'גברא דלא ידע מאי מהו ליה במחוג יהוי קמי מלכא?...' — יש אומרים שזוהי 'חכמה יוונית' האמורה בכל מקום; דיבור ברמיזות על פי סימנים בידים ובשאר אברים. [זהו יונאים היו רגילים בה או שהיה ליום ספר מוחרב על כך והוא מחבריו יווני — לכך נקראת 'חכמה יוונית']. (ע' בשוו"ת הריב"ש מה, עפ"י רשות). ויש אומרים מפני אימת מלכות וכובודה, היו העומדים לפני המלך מרים בידיהם ולא היו מדברים. (ע' שם משומואל — בשלח תרע"ז ד"ה ויש לו מר. וע' תלות יעקב יוסף — ראיה, דף קפב:).

'כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן Mai תיהוי עלן מאפיקורוסין, אמר להם אברדא עצה מבנים נסורה חכמתם — כיון שאבדה עצה מבנים נסורה חכמתן של אומות העולם' — ע' בסוטה מטו: 'משמעות רבי יהושע — בטלת עצה ומוחשנה'. (ע"ע בעיונים בדברי חז"ל ובלשונם, עמ' רמו)

'לא קשיא, כאן צריך לדצוויה הא דלא צריך לדצוויה' — ולכך דיקך רב ואמר 'אפילו שיתה יתרה שבין איש לאשתו' — הא אם צריך לרצotta אין זו שיתה מיותרת. (אור הישר)

'הא בבתי גואי הא בבתי בראי...' — ע' ב מהרש"א ובספר פרי צדיק — דברים יב; בן יהודע; (לקט שיחות מוסר' לגרא"י שר זצ"ל. ח"ב עמ' ז).

'שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לו לעסוק בתורה וועסוק...' — ענינה של הביבה על שאי אפשר לו לעסוק בתורה וועסוק — יש מפרשין שהיא בכיה של שמהה. (עפ"י יין דרכן).
וכיויצא בזה פירש מהרש"א בסוכה (נב). את בכיות הצדיקים על שיכלו לבבוש היצר הרע. ואולם מהרש"א כאן הקשה על הבכי והו ופירש בדרך אחרת).

ויש מפרשין שהכוונה על מי שלא הגיע לידי מודה זו שיכל להתעמק ולהבין היטוב [שזהו לשון 'עסוק' — בעיון. עט"ז או"ח מו], ואעפ"כ הוא מトンשא לאמר אני אלמליך ואפלפל ואורה ואדון — זה ראוי לבכאות עליון, כתלמיד של לא הגיע להוראה ומורה. וכן להפוך, מי שיכל לעסוק בתורה, לדון ולהורות, ואני עוסק — הרי הוא בכלל תלמיד שהגיע להוראה ואני מורה, ושניהם נעשנים, כמו שאמרו רוז'ל בסוטה כב. (עפ"י מאור ישראל ועוד. ובסוגנון דומה בנטש חיה — או"ח מו, א).

'כי מטה להאי פסוקא דשליך ממשים ארץ נפל מן ידיה, אמר, מאיגרא רם לבירא עמייקתא' — פירוש, נפלה המגילה בידי בלי כוונה בהגיעו לאותו פסוק. ואפשר שהיה עומד במקום גבוה ונתקבלת למקום נמור. (עפ"י מהרש"א). ויש לבאר שלדי נפילה זו נתעורר לפרש הפסוק, כי הלא אין חילוק במגילה אם היא נתונה במקום גבוה או במקום נמור רק גורם לה נזק מעצם הנפילה, וככל שנופלת למקום גבוה יותר כן נחבטת ומתקללת יותר, כמו כן בנפילת קרון ישואל, מלבד המצב הירוד שהוא נתונה בו, יש נזק מעצם הנפילה והירידה העזה. (עפ"י שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ, יג תשל"א)

'זהה רגיל דהוה אoil תלטא ירחי באורה חד ימא בבי רב והוא קרו ליה רבנן בר ב' רב דחד ימא... כל העסוק בתורה אפילו יומ אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה' —

כי אדם כזה שכל מעיינו והשקו בתורה, עד כדי כך שהוא מוכן לסבול תלאות הדרך של ששה חדשים עבור יום לימוד אחד, הרי הוא מקשור לתורה כל כך, וככיו עסק בה שנה שלמה. (ראה בורחבה ב'לקט שיחות מוסר' לר' גרא"י שר, ח"ב עמ' שמואילך)

'כתבם וכלשותם'

(ע"ב) 'בל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני' —

'דע כי בהיות החסידים המדבקים מוחשbes בבעליונותם, כל דבר שהיו מחשבים בו ומתכוונים עליו באותו שעה היה מתקיים אם טוב ואם רע, והוא שאמרו ז"ל נתן עינוי בו נעשה גל של עצמות, ואמרו במסכת תענית (כד)... וכן מה שאמרו חז"ל כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני'. (мотוך אגדת הקדר להרמב"ז, ה. ויש להעיר שכאן לא נתוכנו להעניש אלא שההפעלו ותמהו על הדבר, ומ"מ פעלעה עינם ללא מתחזין).

'יאנבי הסתר אסתיר פני ביום ההוא. אמר רבא: אמר הקב"ה, אף על פי שהסתתרתי פני מהם בחולם לדבר בו. רב יוסף אמרו: ידו נתואה עליינו שנאמר ובצל ידי כסיתיך...'.⁴¹
 '... אבל אף דאהדרינו לאפיה עוד ידו נתואה עליינו כמו שאמרו בחגיגה מקרא ובצל ידי כסיתיך דקאי אוasm דברי בפי והוא תורה שבבעל פה, תורה שבכתב הוא מה שדיבר הש"י עם משה פנים אל פנים, וכן כל דורות הנביאים צו לגלילי אור פנים, ואחרי שנסתלקה הנבואה התחלו חכמי תורה שבבעל פה שעלהיהם אמרו בתנהומה (נה) העם היושבים בחשך ראו אור גדור עש"ב, וכן אמרו בסנהדרין (כד). במחשכיהם הושיבני — זה תלמודה של בבל, אבל זה מיסטרין של הקב"ה כמו שאמרו (תנהומה תשא) מי שMASTERIN של בידו הם ישראל, כי ישך סתרו כתיב, דשם הוא סתריו ית', וכך על פי שהוא חושך והסתתר פנים, החושך הוא על ידי צל ידו ית' ולא על ידי דבר המשיך באמצעותו חושך, רק ע"י צלא דמוימנותה המגין וסוקך עליינו דרך הסתר פנים דוקא כמו להגן מפני החמה הלהות צרי לעשו צל ולהחשיך קצת, כי ריבוי האור מזיק לחלווי הראות וכן ריבוי החום, וברוחניות גם כן כפי ריבוי האור שהיה בדורות הנביאים כן זה לעומת זה גבר אז יצרא דעת' דכל הגודל מחייבו יצראו גדול, וכן בכלל האומה. ובדרך אליו שהוא יוציא לו יותר מישדים ריבוא נבאים תלמידים כמו שאמרו ז"ל (רות רבה) היה ריבוי עבודה-זורה גם כן כמו ז'ל (סנהדרין קב) דalachav העמיד על כל תלם. ואנשי הכנסת הגדולה שבטלו יצרא דעת' יומא טט: דאמרו לא אליו ולא אגריה, אז נסתלקה גם כן הנבואה, כי הוצרך להעלים הבהירות גם כן, אבל עוד ידו נתואה בהסתתר פנים לזכות לאור גדול יותר על ידי ש'אים דברי בפי' — שככל חכמת חכמי תורה שבבעל פה היא דברי אלקים חיים ית'ש... ועל כן חכם עדי' מנביא (ב"ב יב), דאף שהוא בהעלם הוא ממש יותר וזכה לנטווע שמיים וליסיד ארץ כמו שאמרו בזוהר (ח"א). דעל ידי חרושי דאוריתא נבראו שמיים וארץ חדשים...'. (мотוך 'דברי סופרים'

עמ' 41.

עיקר הפירוש 'עוד ידו נתואה עליינו' — להצל ולסתירה, מובא גם בחדושי הנצי"ב בשם ר' ליב שפירא מקאונא זצ"ל. וע"ע בית הלוי ח"א סוס"י כד).

'... כי באמת האדם צרי להאמין דהוגם שחרב בית המקדש והעונთ גרמו מה שגרמו, עם כל זאת לא פסקה השגחתו ית' מתנו אףלו רגע אחד, וכמו שאמרו בחגיגה עוד ידו נתואה עליינו... ועכ"ז יאמין שהש"י שמע תפלת כל פה ולא שיקץ ענות עני במעשים ובדעת גם כן, וاع"פ שלא

נלה זה, ועל דרך שאמרנו להאמין גם עבשו השגותו ית' על כל אחד מישראל רק לטוב ע"פ שהנרא הוא להיפר ח"ז...). (מתוך ספר הזכרונות לר"צ הכהן, בסוף ספר דברי סופרים — עמ' 48)

'שיטתו הקדושה של גدول העולם רביינו מוהר' למספרא ג"ל, שבלי ספריו הקדושים וביחוד ספרו נצח ישראל (פי"א) סובב הוא על היסוד העיקרי הזה, שהוא ממש יסוד ההיכוד והאמונה, שאחדותם של ישראל בחירותם וקדושתם הכללית, הוא דבר שהוא למעלה מכל מעשה ומכל בחרה אנושית, ושות חטא ועון ושות דעתה ושות ע"ז, ושות כפירה בעולם, אינה יכולה להגום בקדושת האחדות הכללית של עם ה' — שבחרותם הקדושה היא מצד העיליה השם יתרך, ולא מצדם, שהם עלולים להשתנות ח"ז.

והמיןות ביסודה היא שכפירה בעיקר הקדוש הזה, והוציאה בכך הטומאה של הכפירה הזאת לתרבות רעה את הנחילים שבנו, וכבדחו אותו רשות לרבי יהושע בן חנניה, עמא דאהדרינגו מריה לאפיה מני, ובשביל כך נקראו המינים הרשעים הללו, הם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, והחולכים בדרכיהם הרעים וספריהם וגולגולותיהם הפסלים, בשם: המתילים איבנה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשים (שבת קטו).

ובורר לי הדבר שמיד שישימו על לבם חכמי דורנו הותיקים, המתאמצים לגור את קרם ה' בית ישראל, לדברים היסודיים והקדושים הללו, מיד יגידו את פרצה של הדעה הרעה והמוסעת הזאת, שבעה"ר התחליל ארס-המיןות שללה לצוד נפשות ולפגע בלבבות של אנשים תמים הקרואים והולכים לתומם, ויכריזו ברבים את הקרייה הגדולה והנ匝ית, הכתובה בתפילין דMRI עולם: מי בעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכן דברי הוזהר (וירא צג) המוסיף על זה: 'ודאי בארץ הם גוי אחד עמה אקרון אחד ולא איןון בלחודייהו'. (מאמרי הראה א, עמ' 59)

'כיוון שאבדה עזה בניים — נסrahah חכמתן של אומות העולם' —

התורה היא מפת העולם, כמו שאמרו בראשית רביה (ר"א) במשל דדיפטראות ופנקסאות. וכן ישראל, נשם ואורייתא חד כנודע, כי אור הנפשות לישראל הוא עצמו אור התורה, וכן שאמרו ריבא ששים אותן לתורה), שבכל דור הם מפת העולם באוטו דור כפי התהדורות שבנפשות מישראל בכל דור, כן התהדורות העולם באותו זמן, וכך שאמרו ביבמות (ס"ג). אפיקו ספינות הבאות מגליה לאספניה אין מתברכות אלא בשבייל ישראל. וכן ש衲פשות משתנות מדור לדור, כן התורה שבעל פה שמתהדרת בכל דור חדשה על ידי חכמי ישראל, ועל ידי כל חදשות התורה שבע"פ יוצא לאור נפשות חדשות מישראל ועל פיהם נתחדש גם כן עניינים בעולם. וממצב העולם בכל דור נוכל להתבונן על מצב נפשות ישראל שבדור, וכן על מצב התורה שבפיות תלמידי חכמי האמיטים שבאותו דור. [ולכן אמרו בחגיגת (ה) אבדה עזה מבנים נסrahah חכמתם — כיוון שאבדה עזה מבנים, נסrahah חכמתם של עכו"ם, ומובן]. (צדקה הצדיק — צ)

דף ו

'עד הכא מאן אתייה? אמר ליה אביי: עד הכא דמייבא אימיה בשמה א'יתיתיה א'ימיה...' — פירוש הקושיא, מודיע חייב הקטן לעלות לעזרה ולהלא איינו בירושלים, ולהביאו לירושלים אין חובה ממש חינוך — מפני שאין עיקר המצווה אלא העיליה מירושלים לעזרה אבל ההליכה עד ירושלים אינה אלא מכשירי מצוה, או מטעם אחר אין חייבו בחינוך, מפני שאין יכול לעזוב את אמו. ומתרך שאמו הביאתו לירושלים כיוון שהחייבת היא בשמה.